

Mese

MINDIGVOLT

„Ha a póknak, bokornak tájvédelmi körzet jár, miért ne járna a gondolatnak, a ritkán használt, találó szavaknak is? A nyelvnek, tehát a lélek világának is van ökológiája, ahol minden érzékeny, kiveszőfélben lévő, kiszorításra, védekezésre képtelen szócskára, szóegyedre szükség van. Meséink java az én szememben egy tájvédelmi körzet. Érdemes barangolni benne, közel hajolni, megízlelni minden szavát, szüneteibe beleszippantani.”

Berecz András gondolataival folytatjuk a múlt alkalommal megkezdett mesei kutatásainkat. Olyan jó lenne, ha csupán egy rövid időre is, de elgondolkodnánk a mese és az ember kapcsolatán, a mesék „életrajzán”! Hol és hogyan tudunk egyénileg belépni egy mesébe, hogyan mondjuk el életünk egy-egy fontos, mármár mesei történetét? A mesemondás és a meseírás lényegi különbségeinek jegyeit számba tudjuk-e venni?

Nagy és szerteágazó feladat az, amit ma-gunk elé tűztünk, de induljunk neki!

A mese hatása nem hal el az utolsó mondat elhangzása után, ahogy egy szertartás, egy rítus megélése sem addig tart, amíg közvetlenül részesei vagyunk. Sőt, a színházi előadások is tovább élnek bennünk. S mi az utolsó mondat általában a mesék végén? Legtöbbször ez: „*Aki nem hiszi, járjon utána!*” Igen, járjon utána mindenki úgy a végére, ahogy őbenne a mese által kiváltott érzések, kérdések, élmények ezt megkívánják. A tovább-hullámoztatásnak, a tovább éltetésnek számtalan módja és eszköze van: eljátszom, újból meghall-

gatom, elmondom vagy elmondatom, le-rajzolom, elbábozom...

A mese léleképítő, gyógyító, a valóság emberivé tételére felkészítő szerepe ma már el nem vitatható. Emberi lényegünk megismeréséhez fontos feltárni a mese világának valódi természetét. Hiszen élni vágyó emberi természetünk és a mese oly mélyen egymásba fonódik, hogy igaznak vehetjük az emberi természet és a mese egylényegűségét. A mesékben a térbeni és időbeni utazás számunkra gyakorlatilag nem valóságos. De mégis! A múltunk? Valóságos-e, hogy mi azonosak vagyunk tegnapi önmagunkkal? Előző, megtörtént élményeinket, tényleges életünk egészét nem tagadjuk meg, mindent, ami volt, valóságosnak fogadunk el. A múlt egy hatalmas birodalom.

Ha a meséket vizsgáljuk, vajon a múltra vonatkozó időkeretek hol kezdődnek? Meséinket ma is mondjuk, vagyis „mondói” vagyunk, s azok megélhetővé teszik valóságunkat. Sőt, a mese mindig ott és akkor hat, abban az életkorban, ahol

mondják, illetve megélik. Mi magunk is alkotó-közvetítő mesemondók vagyunk akkor, amikor nekikezdünk akár az esti, elalvás előtti mesénk elmondásához.

Honti János *A mese világa* című munkájában a mesét vágyvilágként határozza meg: „*A mese kalandok sorozata, kaland nélkül mesét el sem tudunk képzelni. És ha figyelembe vesszük azt is, hogy a mese mint forma a vágyvilág megformázása, akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a mese lényegében saját kalandja annak, aki átéli, aki költötte, aki elmondja, aki hallgatja.*”

Nagy Olga szinte ezt a gondolatot fűzi tovább, amikor azt állítja, hogy a mese éppen úgy közösségi alkotás, amennyire nem lehet elválasztani egyéni alkotójától. Mágikus talajban gyökerезik, de ágaival a valóságba kapaszkodik. Mélyen beleegyöerezve a közösség kultúrájába, a mese alkalom, ürrűg és lehetőség az egyén saját érzéseinek, véleményének kimondására. És mindez egy számunkra képtelen keveredésben jelentkezik, ám az archaikus tudat számára a legtermészetesebb, a leginkább magától értetődő módon.

Lovász Anna azt fogalmazza meg, hogy a műmesék világképe általában véve nem annyira univerzális, mint a népmeséké, és nem csupán azért, mert a műmesékben a létezés komplexitásának, az emberi létezés alaptémáinak és az emberi psziché általános jellemzőinek ábrázolása helyébe a tipizáló egyszerűség lép, hanem azért, mert a népmesei világképet megváltoztató vagy eltorzító műmesékben a mesei értékrendet felváltja egy olyan értékrend, amely megváltoztatja a mese jelentését. A szakmai írások sokasága fogalmazza már meg, hogy a műmesék szerzői az al-

kotás során eleve a gyermekeknek írnak, míg a népmese *„eredendően felnőt-műfaj, csak másodlagosan a gyermekeké”*. A meseirodalom és a műmese-irodalom a befogadók szempontjából tehát elkülönül egymástól. A műmese életkori sajátosságokban gondolkodik, a gyermek intellektuális képességeihez igazítja a történetet. Kialakul egy olyan mesenyelv, amely egy elképzelt vagy még inkább normaként kezelt „gyerekenyelven” vagy „gyermeki észjáráson” alapul. Idézzel kezdtük közös gondolkodásunkat, zárjuk is azzal!

Koszeecz Sándor szavainak tisztasága szépen csengenek Berecz Andráséi mellett:

„A magyar népmese tulajdonsága, hogy teljes tisztaságában tükrözi az ősi tudás áthagyományozott egyetemességét.

A mesének az egész elvéből következően nincs egyetlenegy értelmezési lehetősége. Bármilyen tetszőleges irányból megközelíthető, pl.: asztrológia, alkimia, jóga, sámánizmus, népi kozmológia, minden esetben valóságos képet ad a Lét természetéről és az ember tudatában végbajtandó szakrális feladatáról.”

Reméljük, kedvet csináltunk Nektek is a meseíráshoz! Nagyon várjuk saját meséiteket november 20-ig ide hozzánk, a Vojtina Bábszínházba!

Láposi Terka

